

שינוי בעלים לשיטת הרמב"ם

הרב יעקב וולף

בשינוי בעלים לא תחלק בהן בין זביחה לשאר עבודות. איכא למיפוך מה לשינוי קודש שכן פסולה בגופה וישנו בארבע עבודות וישנו לאחר מיתה וישנו בציבור כביחיד.¹ וכביאור רש"י הנ"ל ששינוי בעלים אינו אלא בזריקה.

אמנם הרמב"ם פתח את פרק י"ג מפסוה"מ: "שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות ואלו הן מחשבת שינוי השם ומחשבת המקום ומחשבת הזמן. מחשבת שינוי השם כיצד זה השוחט את הזבח שלא לשמו כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים או ישחטנו לשם עולה ושלמים או לשם שלמים ולשם עולה או ששחט הזבח שלא לשם בעליו זו היא מחשבת שינוי השם." ולא כתב שחושב על זריקה לשם אחר. [וכן לקמן פרק ט"ו בהל' א' ז' ח' ט' וי"ד דן על שוחט לשם אחר ללא איזכור כלל של מחשבת זריקה].

ב.

והקשה המל"מ ריש פט"ו מהסוגיא בד' י' הנ"ל דמפורש בה דדוקא מחשב ע"מ לזרוק ולא במחשב בשחיטה עצמה. הי"ד דוד' 'שפת אמת' ו'זבח תודה' ביארו דס"ל להרמב"ם דבהכי חלקו רבה ור"ח, בדף ז. "איתמר תודה ששחטה לשם תודת חבירו רבה אמר כשרה רב חסדא אמר פסולה", רבה ס"ל דאין מחשבת בעלים אלא במחשב על זריקה כרש"י ותוס', ור"ח סבר דש"ב כשינוי קודש איתא גם בשחיטה. וביארו שהסוגיא בד' ד. 'ישנו בד' עבודות' היא אליבא דרבה.

א.

תוד"ה 'כל' ב. נקט: "ושינוי קודש שייך בהנך ארבע עבודות כגון עולה לשם שלמים אבל שינוי בעלים לא שייך אלא בזריקה כגון שוחט או מקבל או מוליך קרבן ראובן ע"מ לזרוק דמו לשם שמעון כדמוכח לקמן בפירקין".

וכ"כ רש"י ד. ד"ה בד' עבודות "אבל שינוי בעלים לא שייך אלא בזריקה דהא דרבינן שחיטה לפסול בשינוי בעלים אינו אלא כגון ששחט על מנת לזרוק להתכפר בו אחר אבל שחט שלא לשם בעליו ולא הזכיר על מנת לזרוק אין זו מחשבת דשנוי בעלים לא שייך בקרבן אלא להתכפר בו וכפרה בזריקה היא והכי אמרי' לקמן בפרקין (דף י') שאם אמר הריני שוחט לשם פלוני כשר שחטו על מנת לזרוק לשם פלוני פסול..."

בגמרא מפורש כדבריהם בסוגיא דמחשבין מעבודה לעבודה [י.]. דר' יוחנן סבר שחטה לשמה לזרוק דמה שלא לשמה פסולה: "כי אתא רב דימי אמר מתיב רב ירמיה לסיועיה לרבי יוחנן ... אמר רב אשי הכי קאמר ומה במקום שאם אמר הריני שוחט לשם פלוני שהוא כשר לזרוק דמו לשם פלוני פסול, מקום שאם אמר הריני שוחט שלא לשמן שהוא פסול [שחטו ע"מ] לזרוק דמן שלא לשמן אינו דין שיהא פסול".

וכן ביארו את הגמ' בד' ד. "נאמרה זביחה בשינוי קודש ונאמרה זביחה בשינוי בעלים מה זביחה האמורה בשינוי קודש לא חלקת בין זביחה לשאר עבודות אף זביחה האמורה

לשינוי קודש, דהא הוי לן למילף שמחשבין מעבודה לעבודה בשינוי קודש ורק אחרי שאמרינן שמחשבין מעבודה לעבודה ניתן ללמוד גם על שינוי בעלים.

על כרחנו שינוי קודש הוא גם במחשבין מעבודה לעבודה [מסברא], וא"כ משינוי בעלים גופו מוכח שמחשבין מעל"ע גם ללא ק"ו. [וצ"ע דעת ר"ל] ויש להוסיף ולתמוה על הגמ' דאזלא להוכיח כר' יוחנן מפיוגול ומחוץ לזמנו ורק אחרי פירוכות אמרה את דברי רב אשי, ולתוס' הלא כ"כ פשוטים הדברים.

עוד דהתוס' עצמן הקשו בסוד"ה 'מחשבין', על הא דהקשו בגמ' י"ג. 'וקבלה מי פסלה וכו'' וענה רבא 'לא קשיא כאן במחשבת פיגול כאן במחשבת שלא לשמה': "... תימה דהוי מצי למימר קבלה לא עשה בה מחשבה כמעשה לענין שינוי בעלים."

ולכאורה יש להוסיף תימה על תמיהתו מהא דאמר ר' טרפון התם: "אקפח את בניי אם לא שמעתי להבחין הפרש בין קבלה לזריקה ואין לי לפרש" ואם אין מחשבת בעלים בקבלה ההפרש ברורי?

כמו"כ בד' מ"ו: "לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח ... אמר רב יהודה אמר רב עולה לשם עולה לאפוקי לשם שלמים .." משמע שאפשר ללמוד את כל הששה מעולה. ובתוד"ה 'כל' ב: דן דהאי קרא בהקטרה מיירי ואינו מלמד על שינוי בעלים – לשיטתו דאינה אלא במחשבת

אך אכתי קשה סתמא דרב אשי [בד' י.]. ה'זבח תודה' מבאר שכ"כ היה פשוט לרמב"ם, שלשלם בעלים עניינו לשם כפרה בזריקה שלא היה צריך לציין כן, אך בעצם מודה לרש"י ותוס' אלא שסובר שהוא כן בסתמא, אא"כ להדיא שוחט ע"מ שרק השחיטה לשם אחר דאז אין במחשבתו כלום כדברי רב אשי.

אמנם נשאר בקושיא דהרמב"ם השמיט דין זה של רב אשי בחושב בשחיטה לבדה^א.

ושאר האחרונים לא סברו כן ברמב"ם אלא כפשוט לשונו שאין כלל חילוק בין מחשבת בעלים למחשבת קודש, ולשיטתו שניהם כלולים במחשבת שינוי השם [ומובנת המשנה כתירוץ השני בתוד"ה 'כל' על המשנה].

הקר"א כתב: "וקצת נראה דסמין אשיטתיה דהירושלמי [פסחים] .. דמחזר אחר טעמי בדברי ר' יוחנן, ואי ס"ל בשינוי בעלים כשיטתא דתלמודן דלא אשכחן אלא מעבודה לעבודה אין לך טעם פשוט יותר מזה כיוון דליכא שום פירכא על האי ק"ו אלא ש"מ דס"ל שנוי בעלים חד דינא עם שינוי קודש".

ג.

לול"ד הייתי אומר דבתלמודן נמי הוה משמע ליה לרמב"ם לדקדק כן.

דלשיטת התוס' יש לעיין טובא, כיצד למדנו [בד' ד'] שינוי בעלים ב'אם אינו עניין

א. וכן יש להקשות מדוע הרמב"ם הוזקק לחדש סברא בפט"ו הי"י לגבי 'מחשבין מעבודה לעבודה' ולא ביאר כרב אשי – וכדיוקו של הקר"א.

ב. ע' צ"ק שתירץ את שאלת התוס' דר"ע קאי אדרשה ור"ט על כך תמה. "אבל בש"ב מקרא מלא הוא דלא שייך אלא בזריקה ולא בשאר עבודות, ולא שייך לומר עשה בה וגם ר"ט היה יודע זה דבש"ב לא שייך אלא בזריקה ומי"ה לא קאמר לעניין ש"ב". ולא הבנתי תירוצו דאדרבה יקשה על ר"ט בכפילא. גם מה שכתב 'מקרא מלא הוא דלא שייך אלא בזריקה' לא הבנתי דבריו – יתכן שמכוון למה שיבואר בהמשך.

זריקה שכבר הייתה, ונתקשה בכך. על כן נראה דלרמב"ם היה פשוט ששינוי בעלים בסתמא אינו שונה כלל משינוי קודש [וכללם כאחד בפ"ג ה"א] ושניהם כלולים בלשון המשנה 'שלא לשמן'.

ד.

אמנם אכתי צ"ב דברי רב אשי. ובפשטות ניתן לומר, שרב אשי מבאר את דברי רב ירמיה [דאתי לסיועיה לר' יוחנן], דס"ל כרבה לעיל ז' דמחשבת שינוי בעלים אינה אלא במחשבת זריקה – ובאמת בשלהי הסוגיא 'הדר ביה רבה לגבי ר"נ מק"ו דרב אשי', אך לדעת רב חסדא דסבר דגם לשם תודת חברו פסול, לא סבירא לן ק"ו זה,

וסתמא דגמרא עד רב אשי כר"ח, [וגם ר' אילא מתייחס לסברת ר' ירמיה ורבה דעימיה].

אמנם אכתי קשה לדעת רבה למה לן ק"ו ולא נלמד מעצם הלימודים וכמו שהקשנו לתוס' לעיל. וצ"ע.

עוד ניתן ליישב הרמב"ם ע"ד החידוד: דלדעת רב אשי לעיל ד: דיליף מחשבת בעלים בזריקה מ'ונרצה לו לכפר עליו', ילפינן למחשבת בעלים על זריקה בכל העבודות, דהוי בכלל 'לכפר עליו', ועל זה בא הק"ו של רב אשי כאן [לפני כל הלימודים]. אמנם אחרי שלמדנו באם אינו עניין הוספנו ללמוד גם על שאר עבודות במחשבת עצמם כמו מחשבת שינוי בעלים.